

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Рівне – 2017

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2017 р.

ISSN 2519-1942

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 червня 2016 р.)

**Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.**

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

РОЗДІЛ 2

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 94(4),04/06”

Олег Озимчук

УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВАНДАЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА

Охарактеризовані головні особливості утворення держави германського народу вандалів у ранньому середньовіччі, шляхи міграцій у Північну Африку та правління окремих монархів.

Ключові слова: сілінги, хасдінги, вандала, Годігізел, Стилїхон, рїкс, Гейзерїх, аріанство, алани, свеви, Карфаген, Флавії Аспар, остготи, вестготи, Візантія, Юстиніан I, Велїзарїї, Гелїмер, Трикамар.

The article describes the main features of the formation of the state of the German people of the Vandals in the early Middle Ages, the ways of the migrations to North Africa and the rule of some monarchs.

Key words: Silingi, Vandals, Hasdingi, Godigisel, Stilicho, rex, Genseric, Arianism, Alans, Suebi, Carthage, Flavius Aspar, Ostrogoth, Visigoth, Byzantium, Justinian I, Belisarius, Gelimer, Tricamarum.

East German tribal alliance of Vandals (Lat. vandali), originated from Northern Jutland. From the beginning of migration, it was divided into two tribes - Silingi and Hasdingi. In the 2nd century, vandals began resettlement southward through the rivers of the Elbe, Oder and Vistula. Silingi in Central Europe gave the name of the Silesian region, the military leaders Raus and Rapt brought Hasdingi to the borders of the Roman province of Dacia and settled in the upper reaches of the Tisza River. In 248, Hasdingi, in alliance with the Goths, broke into the border of the Roman province of Lower Mezia, and in 270, together with the Sarmatians, devastated Pannonia; later in 335, Emperor Constantine the Great (306-337) allowed Hasdingi to settle there. Contacts with Sarmatians, especially Alans, led to the appearance of vandal cavalry. Under the pressure from Goths and Huns, in the beginning of the 5th century, vandals tried to storm the Roman limes (fortified frontier) in the Alps. In 401, the Roman commander Stilicho (vandal by origin) managed to repel the vandal assault in Retia (modern South Bavaria and Tyrol) and conclude an agreement on the federation with the Hasdingi rex (title of the monarch) Godigisel (? -405). However, in 405, the vandals broke the agreement and broke through the Rhine limes, but were stopped by the Franks. In the battle with the Franks, the founder of the monarchical Vandal dynasty of Hasidingi Godigisel was killed. The army chose as the rex his son Gunderich (405-428). The Vandals crossed the Rhine and in the early 406, they captured the area on both banks of the Main River. Together with their allies, the Alans and Suebi, they defeated the Franks and captured the districts of the cities of Trier, Reims, Tourne, Arras, Amiens, and then began to plunder the Central and Southern Gaul.

A powerful push of the army of the Vandals forced the Romans to throw in the struggle against them all the forces. Emperor Constantine III (407-411), with the support of the Franks, inflicted a number of defeats on vandals, Roman troops pushed the Germans to the Mediterranean coast in Narbonne. Rescuing, vandals crossed the Iberian mountains and found themselves in Spain.

Охарактеризованы главные особенности образования государства германского народа вандалов в раннем средневековье, пути миграций в Северную Африку и правление отдельных монархов.

Ключевые слова: силинги, хасдинги, вандалы, Годигизел, Стилїхон, рїкс, Гейзерїх, аріанство, аланы, свеви, Карфаген, Флавії Аспар, остготи, вестготи, Візантія, Юстиніан I, Велїзарїї, Гелїмер, Трикамар.

Східногерманський союз племен вандала (лат. vandali), походив із Північної Ютландії. Від початку міграції поділявся на два племені – сілінги і хасдінги. В II столітті вандала розпочала переселення на південь шляхом між річками Ельба, Одер і Вісла. Сілінги в Центральній Європі дали назву регіону Сілезія, військові вожді Рауса і Рапт довели хасдінгів до кордонів римської провінції Дакія і поселилися у верхній течії річки Тиса [5, 71]. В 248 році хасдінги в союзі з готами вдерлися у межі римської провінції Нижня Мезія, в 270 році у союзі з сарматами спустошили Панонію, пізніше у 335 році імператор Костянтин Великий (306-337) [7, 92] дозволив хасдінгам там поселитись. Контакти із сарматами, особливо з аланами, призвели до появи у вандалів боєздатної кінноти. Під тиском готів та гуннів на початку V століття вандала намагалися штурмувати римський лімес (укріплений кордон) в Альпах. У 401 році римський полководець Стилїхон (вандал за походженням) зумів відбити напад вандалів у Реції (сучас. Південна Баварія і Тіроль) та укласти з рїксом (титул монарха) хасдінгів Годігізелом (?-405) [7, 171] договір про федерацію. Однак у 405 році вандала порушили домовленості і прорвалися через

Рейнський лімес, але були зупинені франками. У битві з франками загинув засновник монаршої вандальської династії Хасдінгів Годігізел. Військо обрало риксом його сина Гундеріха (405-428) [7, 171]. Вандалі переправилися через Рейн і на початку 406 року захопили місцевість на обох берегах річки Майн. Разом із своїми союзниками аланами і свевами вони завдали поразку франкам і опанували райони міст Трір, Реймс, Турне, Аррас, Ам'єн, далі розпочали грабувати Центральну і Південну Галлію. Потужний натиск армії вандалів змусив римлян кинути на боротьбу з ними всі сили. Імператор Костянтин III (407-411) [7, 93] при підтримці франків завдав низку поразок вандалам, римські війська притиснули германців до середземноморського узбережжя в Нарбоні. Рятуючись, вандалі перейшли перевали Піренейських гір і опинилися в Іспанії. У 411 році Західна Римська імперія уклала з ними федеративний договір, за яким хасдінгам відходила Східна Галісія, свевам – Західна Галісія (північний захід Іспанії), сілінги отримали Бетіку (південь Іспанії), алани – Лузітанію (Західна Іспанія), частина аланів оселилася в районі Нового Карфагену (сучас. місто Картахена, Іспанія). Вестготи, які вслід за вандалами потрапили на Піренейський півострів, у 416 році розгромили сілінгів. Вестготський рикс Валія (415-418) [7, 181] захопив у полон рикса салінгів Фредебала і зруйнував державу аланів, свевам вдалося захистити свою незалежність [5, 72]. З 418 року хасдінги, сілінги і алани були об'єднані на правах особистої унії риксом хасдінгів Гундеріхом. Назву «хасдінги», яку раніше носив цілий народ, стали використовувати винятково для назви правлячої династії вандалів. Монархи династії Хасдінгів носили титул «rex Vandalorum et Alanorum» – «правитель вандалів і аланів».

В Іспанії вандалі були обернені в християнство аріанського напрямку [4, 34]. Перемоги над римлянами і вестготами у 418-422 роках дозволили утворити стійку державну організацію у Вандальській державі. Вандалі створили міцний флот, який з 425 року постійно грабував Балеарські острови і узбережжя Мавританії у Північній Африці. Доволі швидка поява бездатного флоту у вандалів, які не мали морського досвіду, свідчить про активну підтримку нової держави місцевим іспано-римським населенням. Після смерті Гундеріха престол успадкував його зведений брат Гейзеріх (428-477) [7, 171]. У травні 429 року новий вандальський рикс спрямував свою армію на завоювання римської провінції Африка. Головною причиною зміщення завойовницьких акцентів стало посилення Вестготської держави, яка загрожувала вандальським володінням на Піренейях. У результаті вторгнення всі вандалі і алани перебралися з Іспанії в Північну Африку. Адміністративний хаос у римській провінції допоміг Гейзеріху швидко підкорити величезні простори (бл. 2 тис. км) від Тінгіса (сучас. місто Танжер, Марокко) до Карфагену на півострові Тунет (сучас. Туніс). Римляни робили декілька спроб повернути свої землі, але походи полководців Боніфація і Флавія Апсара закінчилися невдачею. У 435 році в північноафриканському місті Гіппон-Регія римляни уклали мир з вандалами, визнали за ними статус федератів на території Проконсульської Африки, Нумідії та Ситіфійської Мавританії (сучас. Туніс і Алжир). Із 439 року столицею Вандальської держави став Карфаген (в 430-435 рр. – столиця м. Гіппон-Регія). У 442 році Східна Римська імперія (Візантія) офіційно визнала незалежність Вандальської держави, а Гейзеріха своїм союзником. Як запорука миру син Гейзеріха Гунеріх став заручником у Константинополі.

Флот вандалів повністю контролював Західне Середземномор'я і на 455 рік оволодів Корсикою, Сардинією, Балеарськими островами, узбережжям Сицилії. В тому ж році вандалі захопили і щент зруйнували Рим. Особливі відносини з Візантією розпочалися після того, як у Константинополі, у 457 році влада опинилась у руках командира гвардії Аспара, алана за походженням [1, 70]. Користуючись приходом до влади у Візантії прихильників аріанства, Гейзеріх розпочав у своїй державі переслідування ортодоксальних християн. Саме протистояння аріанської та ортодоксальної церков у Вандальській державі у майбутньому стануть головним фундаментальним питанням у боротьбі за владу [4, 66]. Гейзеріх наказав розпочати підрахунок нової ери із взяття вандалами Карфагену (19 жовтня 439 року) – так звана «королівська ера». Найвизначнішому вандальському риксу вдалось на руїнах римських державних традицій створити нову систему володіння державою. Він домігся шлюбу свого старшого сина Гунеріха, за посередництвом Аспара, із візантійською принцесою Євдокією. Дипломатія Гейзеріха охоплювала всю Європу. Прикладом можуть бути переговори у 450 році із правителем гуннів Аттілою про спільні дії проти вестготів. Через нестабільне становище в європейській політиці середини V століття створена Гейзеріхом держава вандалів стала одним із найзначніших факторів у дипломатичних комбінаціях середземноморських держав. Держава Гейзеріха була бажаним союзником для Візантійської, Остготської, Гуннської та Вестготської держав. Могутній флот вандалів, фактично створений Гейзеріхом, став реальним конкурентом візантійському флоту. У 468 році вандалі завдали низку поразок на морі об'єднаним морським силам візантійського імператора Лева I (457-474) [7, 98] і західноримського флотоводця Марцелліна. Мирний договір 474 року між Гейзеріхом і візантійським імператором Зеноном (474-491) [7, 98] розмежував сфери впливу Вандальської держави і Візантії та підтвердив визнання впливовості вандалів. У відповідь Гейзеріх

дозволив у своїй державі свободу віросповідання для ортодоксальних християн, чого домогалась Візантія. Активна військова та політична діяльність, боротьба із заколотами і змовами в середині держави підірвали здоров'я Гейзеріха, який помер у 477 році. Новий рік Вандальської держави Гунеріх (477-484) [7, 171] успадкував престол у 50-річному віці та сконцентрував увагу на внутрішній політиці. Активно боровся проти ортодоксальної християнської церкви у Вандальській державі та за права аріанської християнської церкви у Візантії. Розправився вандальськими вельможами неаріанського сповідання. В кінці свого правління розпочав широкомасштабні репресії у всіх ешелонах влади і серед родичів. Остерігаючись опозиції, що гуртувалась навколо молодшого брата Теодоріха, якого пізніше вигнав із держави, стратив його дружину і сина. Після розправи із опозицією вельмож Гунеріх наказав у 483 році вислати в пустельні області Північної Африки 5 тисяч ортодоксальних єпископів і священників. 1 лютого 484 року рік скликав собор аріанських та ортодоксальних єпископів Вандальської держави. Не отримавши потрібного результату, Гунеріх оголосив про примусовий перехід усіх ортодоксів у аріанство. До кінця року все майно ортодоксальної церкви було конфісковане, а незгідні переходити в аріанство відправлені валити ліс на острів Корсика для вандальських корабелень. 2 грудня 484 року Гунеріх помер, після чого припинилися переслідування ортодоксальної церкви. Окупація вандалами римських земель, війни із Західною Римською імперією, дипломатичні контакти з Візантією – надзвичайно сприяли романізації вандальського суспільства. Не дивлячись на різке розмежування у державі, де вандали були панівним прошарком і військовою елітою, а римляни землеробами, ремісниками і платниками податків, державні традиції римлян переважали і давали користь для нової держави [3, 252]. Особливо сприяв подальшій романізації Вандальської держави рік Гунтамунд (484-496) [7, 171], який успадкував владу після смерті свого дядька ріка Гунеріха. Гунтамунд спромігся заладнати релігійний конфлікт, що розривав країну. Рік у 487 році повернув із вигнання карфагенського єпископа Євгена та компенсував ортодоксальній церкві втрачене у наслідок репресій Гунеріха майно. Але зосередженість Гунтамунда на внутрішній політиці призвела до втрат зовнішньополітичного впливу Вандальської держави. Тривала відсутність серйозних військових конфліктів призвела до послаблення армії та виникнення проблем на суходольних кордонах з берберськими племенами. У 491 році Гунтамунд був змушений поступитись островом Сицилія остготському ріку Теодоріху Великому (475-526) [7, 180]. Новий рік вандалів Тразамунд (496-523) [7, 171] успадкував після смерті старшого брата Гунтамунда безліч прикордонних проблем і гострих територіальних суперечностей із сусідніми державами. Політичний курс Тразамунда базувався на поєднанні культурних тенденцій Гунтамунда з антиортодоксальними заходами Гунеріха. Зовнішню політику вандальський рік орієнтував на примирення з Візантією та союзні відносини з остготами. У 500 році Тразамунд уклав шлюбний союз із сестрою остготського правителя Теодоріха Великого Амалафрідою, що дало можливість уладнати територіальні непорозуміння між обома державами. До нашого часу свідком вандало-остготської шлюбної дипломатії є прикордонний камінь з написом латинською мовою «Finesinter Vandaloset Gothos» («Кордон між вандалами і готами») [3, 268]. Тразамунду вдалось приборкати кочові племена з пустелі Сахара, однак до кінця правління він продовжував вести оборонні війни з берберами. Вандальський рік тонко відчув складне становище візантійських правителів початку VI століття, і підігравав їх прагненням до посилення влади. Наприклад, на золотих монетах Тразамунда, які карбувались на карфагенському монетному дворі, з'явився напис «DN (Dominus Noster) Anastasius PP (Pater Patriae) («государ наш Анастасій, батько вітчизни»)» [3, 270]. Він не означав втрату вандалами суверенітету через розміщення на вандальській монеті імені візантійського імператора Анастасія I (491-518) [7, 98], але посприяв дружнім відносинам між обома правителями. У внутрішній політиці Тразамунд продовжував підтримувати аріанське духовенство, але на відміну від попередників зменшив тиск на ортодоксальну християнську церкву, схвалював богословські диспути між конкуруючими церквами. Однак його прагнення до ролі головного релігійного авторитету Вандальської держави не посприяло порозумінню між вандальськими аріанами і ортодоксами. В часи правління Тразамунда розвиток ремесла та землеробства у Вандальській державі набув найвищого розвитку, карфагенський двір за пишністю міг змагатися із константинопольським, вандальська столиця стала притулком для багатьох відомих науковців та літераторів. Вандальський рік Хільдеріх (523-530) [7, 171] успадкував престол 7 червня 523 року після смерті рідного дядька, ріка Тразамунда. Важкохворий Тразамунд взяв з нього клятву підтримувати аріанську віру і не відновлювати в правах ортодоксальну християнську церкву. Хільдеріх, маючи тісні родинні зв'язки із Візантією (його мати Євдокія походила із візантійської імператорської родини), не став виконувати обіцянок і повернув у країну всіх вигнаних ортодоксальних єпископів. Ортодоксальна церква була відновлена також і в майнових правах, і 5 лютого 525 року, під керівництвом нового митрополита Боніфація, в Карфагені відбувся спільний католицько-аріанський Африканський собор, який практично поглинув вплив аріан у Вандальській

державі [3, 285-291]. В найближчому оточенні Хільдеріха утворилася опозиція, вороже налаштована проти Візантії та ортодоксальних християн. Таке протистояння із Візантією було дуже невчасним, оскільки придворні, релігійні та соціальні протиріччя послабили Вандальську державу, в той час коли у Константинополі правили впливові імператори Юстин I (518-527) та Юстиніан I Великий (527-565) [7, 98]. Обидва візантійські імператори були послідовними прихильниками ортодоксії та переслідувачами різних єретичних рухів, до яких зараховували аріанство [2, 94-95]. Обидва правителі Візантії марили поверненням до складу імперії європейських та африканських земель, які раніше належали Римській державі [1, 82-83]. Тим часом, поразка вандальських військ у 529 році від мавританців призвела до втрати східних територій держави і блокади кочівниками важливих міст Русп, Тапс і Гадрумет [3, 294-295]. Внутрішня опозиція сповна використала військове фіаско рікса Хільдеріха. Змовники на чолі з Гелімером, родичом правителя, схопили та кинули до в'язниці у Карфагені Хільдеріха і всіх членів його сім'ї.

Гелімер (530-533) [7, 171], на правах старшого в правлячій родині (правнук Гейзеріха), проголосив себе ріксом Вандальської держави, знову заборонив ортодоксальну християнську церкву і повернув аріанській церкві вплив у державі. Події у Північній Африці як найкраще сприяли агресивній зовнішній політиці імператора Юстиніана I та дозволили йому втрутитись у внутрішні справи Вандальської держави. Візантійський правитель відразу оголосив Гелімера узурпатором, вимагав припинення гонінь на ортодоксальну церкву, звільнення з в'язниці рікса Хільдеріха і видачу його у Візантію. Отримавши офіційну відмову, Юстиніан I не відразу атакував вандалів, оскільки візантійці у той час воювали на сході із персами, а у 532 році у Константинополі вибухнуло небезпечне повстання «Ніка» [1, 89]. Лише у кінці 532 року, після укладання миру із перським шахиншахом Хосровом I (531-579) [7, 586], візантійський імператор направив армію на чолі із полководцем Велізарієм у Північну Африку (10 тис. піхоти, 5 тис. вершників і 500 бойових кораблів) [3, 301-302]. Для Гелімера склалася скрутна ситуація. В середині країни виник розкол між прихильниками аріанської та ортодоксальної церкви, останні були готові підтримати візантійців. Зовні теж годі було чекати допомоги – остготи відмовилися визнавати Гелімераріксом через страх перед Візантією, а з Вестготською державою у вандалів не існувало тісних союзницьких контактів. Гелімер не врахував рішучості візантійців, не чекав на їх активні дії. Майже напередодні візантійського вторгнення вандальський рікс відправив 5 тисяч найкращих воїнів на чолі зі своїм братом Татою на 120 кораблях придушувати повстання на острові Сардинія. 31 серпня 533 року війська Велізарія висадилися неподалік від Кафаген. Після короткої сутички 13 вересня 533 року біля Туніського озера вандала зазнали поразки, Гелімер втік у Нумідію, а Велізарій без бою вступив у Карфаген. У середині грудня 533 року біля Трикамари (30 км від Карфагена) вандала були знову розгромлені візантійцями. Велізарій захопив всі головні центри Вандальської держави в Північній Африці, а також острови Сардинія, Корсика та Балеарські острови. Гелімер із невеликим загonom тримав оборону у гірському масиві Едуг до квітня 534 року. Через відсутність провіанту Гелімер капітулював перед Велізарієм і відразу був переправлений до Константинополя. Візантійський імператор Юстиніан I, після приниження Гелімера під час триумфу в Константинополі [2, 100], наділив останнього вандальського рікса землями в Малій Азії, де його сліди зникають. Територія Вандальської держави була перетворена на візантійську провінцію Африка, а держава вандалів перестала існувати. Біблійні слова сказані закованим у ланцюги Гелімером на константинопольському Іподромі: «Суета сует й усе суета» – як найкраще підбивають підсумок блискавичному злету і падінню Вандальської держави.

Джерела та література

1. Балух В.О. Візантиністика / Василь Олексійович Балух. – Чернівці: Книги XXI, 2006. – 606 с.
2. Войтович Л.В., Домановський А.М., Козак Н.Б., Лильо І.М., Мельник М.М., Сорочан С.Б., Файда О.В. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / За ред. С.Б. Сорочана і Л.В. Войтовича. – Львів: Видавництво «Апріорі», 2011. – 880 с.
3. Диснер Г.И. Королевство вандалов. Взлёт и падение / Ганс-Иоахим Диснер. – СПб.: Евразия, 2000. – 224 с.
4. Лінч Дж. Середньовічна церква. Коротка історія / Джозеф Лінч. – К.: Основи, 1994. – 492 с.
5. Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: германский натиск / Люсьен Мюссе. – СПб.: Евразия, 2008. – 399 с.
6. Рюкуа А. Средневековая Испания / Аделина Рюкуа. – М.: Вече, 2006. – 384 с.
7. Сычѳв Н. Книга династий / Николай Сычѳв. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2005. – 959 с.
8. Хэлдон Дж. История византийских войн / Джон Хэлдон. – М.: Вече, 2007. – 464 с.

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Карпунхіна Тетяна</i> ЗАРОДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	3
<i>Олійник Вікторія</i> ДО ІСТОРІЇ НАРОДНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ В ЗИМОВІЙ КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ	11
<i>Ващук Дмитро</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В XIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIV СТ.	16
<i>Блануца Андрій</i> СТАРОСТИ/НАМІСНИКИ/ДЕРЖАВЦІ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ XV – НА ПОЧАТКУ XVI СТ.: ПОВНОВАЖЕННЯ ТА СТАТУС	20
<i>Гурбик Андрій</i> САМОВРЯДНІ ЗАСАДИ КОПНОГО СУДОЧИНСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (БІЛОРУСЬКИЙ КОНТЕКСТ)	21
<i>Горобець Віктор</i> КОЗАЦЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ ТА МІСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ГЕТЬМАНАТІ: СИМБІОЗ ЧИ КОНФЛІКТНІСТЬ?	26
<i>Шандра Валентина</i> ЦЕХОВІ І РЕМІСНИЧІ УПРАВИ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ САМОВРЯДНИХ ЗАСАД В МІСТАХ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	30
<i>Томчук Любов</i> IWAN FRANKO W KULTURZE UKRAIŃSKIEJ	34
<i>Антипчук Надія</i> ЕПОХАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ	37
<i>Давидюк Руслана, Музичко Олександр</i> АНТОН СТРИЖЕВСЬКИЙ: ШЛЯХ УЕНЕРІВЦЯ ВІД ОДЕСИ ДО РІВНОГО	41
<i>Гон Максим</i> ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНО-ПЕРСОНАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ: ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗУНР	50
<i>Микитюк Тетяна</i> УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У СЕЙМІ І СЕНАТІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У 20-Х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ	55
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна, Лебедюк Єлизавета</i> ОСВІТНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО- РЕФОРМОВАНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	61
<i>Доброчинська Валентина</i> ГРАНІ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РОМАНА ПЩУКА (1881-1979 РР.)	65

<i>Старжець Володимир</i> ОПІР ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ РАДЯНСЬКОМУ ТОТАЛІТАРНОМУ РЕЖИМОВІ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР (1944-1953 РР.)	70
<i>Гуменюк Оксана</i> УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА СІМ'Я: СПЕЦИФІКА ПОБУТОВОГО ПРОСТОРУ	75
<i>Kundeus Oksana</i> FEATURES OF THE INFORMATION WAR OF RF AGAINST UKRAINE	78
<i>Візітвіє Юлія, Рогожина Катерина</i> ПРОЯВИ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГРУЗИНСЬКОЇ ДІАСПОРИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	84
<i>Ричко Вікторія</i> ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ	88
<i>Приходько Петро</i> ПРОГНОСТИЧНА ОЦІНКА ПОДАЛЬШОЇ ДОЛІ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕРЕДУМОВ ТА ПРИЧИН ОКУПАЦІЇ КРИМУ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	93

РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Озимчук Олег</i> УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВАНДАЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА	99
<i>Озимчук Олег</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЗВИ ТА ЗМІСТУ РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИХ ТИТУЛІВ	103
<i>Ціватий Вячеслав</i> ДЖЕФФРІ ЧОСЕР (1340-1400) – ДИПЛОМАТ, ПОЛІТИК, ПОЕТ (У ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ВИТОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ І ДИПЛОМАТІЇ)	107
<i>Константинов Валентин</i> СОБІТИЯ 1611 В РУМЫНСКИХ КНЯЖЕСТВАХ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ СУДЬБЫ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА	113
<i>Вавуліч Валентин</i> ОСМАНІЗАЦІЯ БАЛКАН. АКТ І. ЗАВОЮВАННЯ І ВОЛОДАРЮВАННЯ (ДО ПОЧАТКУ ХІХ СТ.)	118
<i>Шерстюк Руслана, Стоколос Надія</i> СКАСУВАННЯ ОСЕРЕДКІВ ОРДЕНУ ПІАРІВ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ	122
<i>Сверова Ольга, Биков Олександр</i> РОСІЙСЬКИЙ БОНАПАРТИЗМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ (ХІХ-ХХ СТ.)	128
<i>Плюта Наталія, Валюх Людмила</i> АНГЛО-ФРАНКО-НІМЕЦЬКЕ КОЛОНІАЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ В АФРИЦІ (ОСТАННЯ ТРЕТИНА ХІХ СТ.): ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ	132

Щавлінський Микола СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БІЛОРУСІ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.)	141
Жилюк Сергій ПРОБЛЕМА КОНФЛІКТУ РЕЛІГІЙНОГО РЕФОРМАТОРСТВА ТА ЦЕРКОВНОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ НА ВСЕРОСІЙСЬКОМУ ПОМІСНОМУ СОБОРІ 1917-1918 РР.	145
Боголейша Свєтлана ПРИЧИНИ И ЭТАПЫ СОЗДАНИЯ ЛИТОВСКО-БЕЛОРУССКОЙ ССР (CAUSES AND STAGES OF CREATION OF THE LITHUANIAN-BYELORUSSIAN SSR)	149
Levchuk Iryna THE POLITICAL MEANING OF WOMEN'S ORGANIZATIONS IN THE SECOND POLISH REPUBLIC: THE NATIONAL FACTOR	153
Шульган Марина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1943 РОКУ: ІСТОРИЯ ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ	161
Pawlak Mateusz WYBRANE WSPOMNIENIA WOJENNE WIEŻNIÓW NIEMIECKIEGO OBOZU KONCENTRACYJNEGO AUSCHWITZ-BIRKENAU	164
Нак Elżbieta ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ ZDZISŁAWA BEKSIŃSKIEGO	171
Кузло Дарина ВПЛИВ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗАСАД НА ПРОЦЕС ПАДІННЯ КОМУНІСТИЧНИХ РЕЖИМІВ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ТА В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	175
Опанасюк Тетяна ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА РФ 2000 р.: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ	180
Kaczmarzyk Jan PRZYCZYNY I SKUTKI WOJNY NARKOTYKOWEJ W MEKSYKU W LATACH 2004-2010	185
Опанасюк Ірина ТРАДИЦІОНАЛІЗМ ТА ВЕСТЕРНІЗАЦІЯ В ПРИЗМІ СИСТЕМИ ДЖЕРЕЛ ПРАВА І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	187
Вавуліч Валентин, Черній Валерій СУЧАСНИЙ СТАН ТУРЕЦЬКО-БОЛГАРСЬКИХ ВІДНОСИН	191

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Федоришин Микола ЗАХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОЇ ВОЛОСТІ У ХІІ СТ.	196
--	-----

<i>Десятничук Ігор, Десятничук Ілля</i> ВИБОРИ ДО ПЕРШОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	204
<i>Бородинська Ліна</i> СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН У С. ПОСНИКОВІ НА РІВНЕНЩИНІ (1918-1939 РР.)	209
<i>Ярошик Роман</i> ГОЛОКОСТ У МІСТІ РІВНЕ	215
<i>Галуха Любов</i> РУСИФІКАТОРСЬКА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	217
<i>Грималюк Оксана</i> БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕРКОВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	225

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

<i>Підлужна Ольга</i> ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ІСТОРІЇ П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКИХ ГРОМАД НА ВОЛИНІ	231
<i>Мартинчук Світлана</i> ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	236
<i>Гончар Ольга</i> УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ ХІХ СТ. (ДО 200-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА)	244
<i>Пазюра Наталка</i> ЗМІСТ ТА ХРОНОЛОГІЧНІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСЕРВАТИЗМУ	248
<i>Кузьміна Ірина</i> РОЛЬ МЕЦЕНАТІВ У РОЗВИТКУ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ Ф. ШТЕЙНГЕЛЯ)	251
<i>Постоловський Руслан</i> «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 Р. У НОВІТНІЙ ЧЕСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	257
<i>Батуріна Світлана</i> УКРАЇНА В ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ СУСІДНІХ КРАЇН (РОСІЯ, ПОЛЬЩА, БІЛОРУСЬ)	261
<i>Михальчук Роман</i> НОВІ СВІДЧЕННЯ ПРО ГОЛОКОСТ У МІЗОЧІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УСНОІСТОРІЧНОГО ПРОЕКТУ В ЛИПНІ – СЕРПНІ 2016 Р.)	265
<i>Голубеў Валянцін</i> АБШЧЫНА Ў БЕЛАРУСІ ХVІ-ХVІІІ СТ.: ЭВАЛЮЦЫЯ ТЭРМІНА	274

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Дятлов Володимир

АКТУАЛЬНЕ ВИДАННЯ НА ТЛІ ПРОЦЕСУ «BREXIT»

(Рецензія на монографію: Грубінко А.В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія / А.В. Грубінко. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. – 640 с.) 279

Томчук Любов

ІСТОРІЯ «ВІКУ ЖІНОК» 282

Галуха Любов

ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ

СЕЛА ПОСНИКІВ НА РІВНЕНЩИНІ

(Рец.: Бородинська Л. Осібно, але воєдино.

100-річчя церкви євангельських християн-баптистів с. Посників на Рівненщині. –

Рівне: Дятлик. – М., 2017. – 296 с.) 293

Вирський Дмитро

МОНАСТИРСЬКІ МАЄТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ

ТА САМОВРЯДУВАННЯ НА КРЕМЕНЧУЧЧИНІ ПІСЛЯ КОЗАЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

СЕРЕДИНИ XVII СТ. 294

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2017 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обл.-видав. арк. 35,6. Замовлення № 209/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

А 43 Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

УДК 94(477) + 94 (100)
ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017